

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКІ, РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ЗВ'ЯЗКИ 20-х РР. ХХ СТ.

Українсько-російські літературні взаємозв'язки в їх діахронічному й синхронічному розвитку ще й до сьогодні належно не вивчені. Надзвичайний інтерес для дослідження діалогу двох літератур представляють 20-і роки нашого століття — період найвищого національно-духовного піднесення, вивільнення, хоч на короткий час, українського слова і пошуків власних, ні від кого не залежних, шляхів літературного розвитку. Не можна сказати, що дана тема раніше не потрапляла в поле зору вчених-філологів, у радянський період вона була особливо популярною, більше того, так би мовити, «вигідною» з огляду на її ідеологічну вмотивованість, але саме з цих причин висвітлювалась спрощено й однобоко, в дусі оспівування дружби народів на рівноправних засадах з пріоритетом Москви.

Нині з'явилося чимало нових розвідок про тогочасні літературні процеси, спрямованих на встановлення історичної справедливості, однак і в них можна помітити перенесення акцентів з власне літературної площини в літературно-ідеологічну. Спираючись на заклик М. Хвильового «Геть від Москви...», на європейсько-культурологічну зорієнтованість «неокласиків», дослідники все частіше проводять думку про вороже ставлення національних письменницьких сил тієї доби не тільки до денационалізаційної шовіністичної політики Росії, а й до самої російської літератури.

Проблема дійсно надзвичайно складна і багатоаспектна. Спробуємо її розглянути через призму російсько-української перекладацької практики першого повоєнного десятиліття. Загальновідомо, що переклад є найбільш дійовим і активним фактором взаємодії, взаємопроникнення різних літератур. Одночасно він є і найяскравішим показником рівня розвитку культурних взаємин між народами, показником взаємоповаги, взаєморозуміння, самої «культурності» стосунків.

У силу історичних обставин шляхи розвитку російської й української літератур не раз перетиналися, були близькими у тематичному, жанровому, формально-поетичному відношеннях. Тому заперечувати вплив російської літератури (безперечно, більш сильної, бо вільної у власному розвитку) на українську підстав немає, а тим більше на розвиток українського перекладацького мистецтва. Ще з початку ХІХ століття «золоті ямби» Пушкіна, романтична лірика Лермонтова, громадянська поезія Некрасова були тим бруском, на якому гострилося перекладацьке вміння українських письменників. Л. Боровиковський, Є. Гребінка, П. Гулак-Артемівський, П. Куліш, М. Старицький, Олена Пчілка, П. Грабовський, І. Франко та б. ін. вносили до українського життя твори російських класиків.

Після революції перекладацька справа, як й інші види наукової та творчої роботи, значно активізувалися. Завдяки великим творчим зусиллям наших письменників-перекладачів українська література збагатилася багатьма творами різних епох і народів. Не стала винятком і російська література. Навіть на роки загострених політичних стосунків з найближчим сусідом, за статистичними даними, припадає 30% перекладів з російської літератури у відношенні до загальної кількості перекладних творів.¹ Цей показник з незначними відхиленнями в той

чи інший бік зберігався протягом усього першого пореволюційного десятиріччя, а після фатального для української культури «великого перелому», коли вживаються заходи щодо обмеження українізаційних процесів і набирає обертів русифікаційна політика, перекладацька практика з російської літератури і сама якість цих перекладів значно послаблюється. За негласними директивами і всупереч гласним постановам українські читачі мусили знати російську мову і знайомитися з російськомовними творами в оригіналах.

Не будемо заперечувати вищої вартості оригіналу, однак не можна не враховувати значення художнього перекладу як потужного стимулятора розвитку рідної мови, як важливого засобу збагачення власної літератури новими жанрами, формами, образами. «...Ніколи гроно винограду, яким ми вгощаємось у родичів, не замінить виноградної лози, посаженої у власному саду» — зазначав відомий український перекладач О. Кундзіч.²

До того ж, переклади російськомовних творів, крім загальнокультурних, мовних, літературних завдань, виконували й власне національні — виховання національно свідомого читача, переборення в масі рабської природи, привитої багатовіковим колоніальним режимом імперської Росії, природи поклоніння й обмеження північної культури. Тут мова йде не про ту частину читацької маси, що вперше брала в руки книжку, а про так звану елітну, яка за старими звичками, як і в XIX ст., віддавала перевагу російській мові і до вибору творів для прочитання підходила упереджено, заздалегідь налаштовано на «кращу російську літературу». Саме це мав на увазі Микола Хвильовий, коли у статті «Україна чи Малоросія?» писав, що на книжковому ринку український «крам буде завжди розцінюватись як крам другого, третього чи то четвертого сорту, хоч би він був і першого. Це закон психології нашого читача принаймні на перший десяток років».³ Така призилива і нездорова ситуація не могла лишити байдужими багатьох наших культурників-патріотів, які воліли бачити українську літературу, культуру високорозвинutoю, рівноправною і не хотіли змиритися із становищем меншвартості, другорядності. Якщо рідною мовою уже на тоді заговорили Шекспір, Бальзак і Гейне, то невже не повинні б зазвучати по-українськи О. Пушкін, Л. Толстой і А. Чехов? Усвідомлюючи національно-культурну значимість своєї роботи і задовольняючи попит тих читачів, для яких, можливо, російська література в силу історичних обставин була ближчою і більш зрозумілою, більш читаною, письменники-перекладачі (М. Зеров, М. Рильський, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Б. Антоненко-Давидович, О. Бургардт, М. Йогансен, Б. Якубський, П. Тичина, Д. Загуд, В. Сосюра, М. Терещенко, В. Підмогильний, Г. Косинка та б. ін.) доклали чимало зусиль, щоб якомога більше творів з російського письменства підкорилося українському слову. Не менш важливими були українські переклади російськомовних творів і для широкого загалу, який тільки-но починав прилучатися до художньої літератури. Оскільки читання рідною мовою забезпечує глибше розуміння, проникнення, краще емоційне сприйняття, тобто виконує не лише комунікативну чи пізнавальну функцію, а й, що найважливіше у сприйнятті художнього твору, естетичну, то потреба у перекладах з близької, але все ж таки чужої для більшої частини українців, російської мови очевидна.

Які ж твори з багатой російської літератури цікавили наших співвітчизників 70—80 років тому. Тут визначальними були різні фактори, як власні переконання та естетичні вподобання кожного окремо взятого перекладача, так і віяння часу або ідеологічні дороговкази. Насамперед, грандіозна творча робота проводилася над перекладами високохудожніх творів російських класиків, які, будучи глибоко національними, одночасно стали письменниками світового масштабу, і озна-

йомлення з їхньою творчістю українського читача було не менш ко-рисним, ніж, наприклад, з французькою класикою. У 20-х роках вперше з'явилися окремі великі видання перекладених творів В. Короленка (Твори, т. 1—3. — К.: Книгоспілка, 1923), О. Пушкіна (Вибрані твори. — К., 1927), М. Лескова (Вибрані твори. — К.: Книгоспілка, 1929), М. Гоголя (Твори: У 5-ти т. — К.: Книгоспілка, 1930), А. Чехова (Вибрані твори: У 2-х т., К.: Книгоспілка, 1930). Як нам здається, обрання саме цих письменників не випадкове: пов'язані з Україною генетично чи духовно, всі вони високо цінували українську самобутню культуру і неодноразово зверталися до неї в своїй творчості, внівши тим самим українську тематику в світову літературу.

Існували й інші, протилежні, мотиви поширення перекладів з російської літератури, спричинені орієнтацією не на піднесення національної культури, а на «єдиную и неделимую» радянську країну з провідною роллю Москви. В Україні широко пропагувалися ідеї, що українська культура мусить розвиватися на базі російської, що російська культура — це культура пролетаріату, яку було політично необхідно прищепити в Україні. А звідси, від політичних завдань, випливають завдання літератури як найдійовішої виховально-пропагандистської сили. Тому, крім численних агіток, у перекладі українською мовою з'являлося багато «кон'юнктурних», ідеологічно правильних творів. Кілька разів перевидавалися «Залізний потік» О. Серафимовича, «Розгром» О. Фадеева, «Чапаев» Д. Фурманова, особливо були популярними революційні поети Д. Бедний та В. Маяковський (за перше революційне п'ятнадцятиліття близько 15—20 перекладних видань кожного).⁴ Широко перекладався «виразник руської пролетарської інтелігенції» М. Горький, хоча сам був категорично проти перекладів його творів на «украинское наречие», як він пише у листі до перекладача і видавця О. Слісаренка.⁵

Щодо жанрових пріоритетів, то, оскільки 20-і роки відзначалися в Україні сплеском ліризму, чи за словами О. Білецького «ліричним бумом», митці з поетичним хистом і відповідно літературні критики більше уваги приділяли перекладам поезії. Цей жанр завжди вважався складнішим, вимагав від перекладача широкої літературної і мовної освіченості, добрих знань техніки віршування, поетичного хисту і копіткої тривалої роботи. Тому поява перекладної збірки російської чи зарубіжної поезії була не частим, але визначним явищем в літературному житті. Серед таких надзвичайних подій, що розширювали межі української поезії і представляли на розгляд українських читачів кращі твори російської лірики, можна назвати: «Антологію російської поезії в українських перекладах» та «Збірник» Валерія Брюсова, що вийшли в 1925 році за загальною редакцією Б. Якубського, а також «Вибрані твори» О. С. Пушкіна за редакцією М. Филиповича (1927). Зупинимось конкретніше на кожній збірці.

Відобразити загальну картину розвитку російської поезії — ставили на меті укладачі «Антології», керуючись при цьому двома принципами: «дати головніший з художнього боку матеріал і разом з тим рахуватися з сучасним читачем, збільшивши вибір поезій на громадянські та революційні теми».⁶ До збірки були включені поети різної доби, від О. Пушкіна до найновіших, таких як Д. Бедний, В. Маяковський, М. Асеев та ін., різних естетично-стильових спрямувань: реалістів XIX століття (К. Рилєєва, Є. Баратинського, І. Козлова, М. Язикова, О. Одоєвського, М. Лермонтова, М. Некрасова), символістів (К. Балмонта, В. Брюсова, М. Кузіна, О. Блока), акмеїстів (М. Гумільова, А. Ахматову), селянських (С. Єсеніна, М. Клюєва) і пролетарських поетів (Д. Бедного, М. Герасимова, В. Казіна, О. Безименського, О. Жарова). Як бачимо, це було перше в українській літературі такого мас-

штабу і різноплановості представлення російської лірики. Але про досягнення поставленої укладачами мети судити важко, оскільки з різних причин (недостатність перекладеного матеріалу, обмеженість розміру, редакторська тенденційність) в «Антології» мають місце невірні правдані факти. Ми не знаходимо у збірці таких суттєво значимих для розвитку російської літератури поетів, як А. Григор'єв, О. Апхутін, В. Соловійов, Ф. Сологуб, В. Иванов, В. Хлебников, лише одним віршем репрезентовані І. Бунін, І. Анненський, А. Бєлий, А. Ахматова, М. Ключев та ще багато видатних поетів, і в той же час ширше подані маловідомі поети, що писали недоладні, невдалі за формою, але «свіжі за світоглядом» вірші. Тенденційність відчувається і в тематичному доборі: переважає громадянська соціальна і революційна лірика.

Художня вартість перекладів була різною. Більше третини всього матеріалу належало перу старшого покоління — П. Куліш, М. Старицькому, П. Грабовському, що мало свої переваги й недоліки. На думку Б. Якубського, ця частина «Антології» мала «познайомить читача з тим, що з російської поезії цікавило наших поетів за Довгі роки сусіднього розвитку одної та другої поезії».⁷ Проте деякі вірші з перекладного доробку ХІХ ст. уже тоді звучали застаріло. У новій частині впадає в вічі такий відрадний факт, як духовна і стилістична близькість перекладача і поета, що перекладався. Наприклад, вишукані й художньо досконалі вірші А. Фета, В. Брюсова, О. Блока беруть на себе «неокласики», модерного В. Маяковського перекладає футурист М. Семенко, пролетарських письменників — їхні однодумці М. Терещенко, Я. Савченко, Г. Шкурвпій. Така спорідненість позитивно вплинула на художній рівень перекладів, хоча заявити про високу якість всіх нових творів однозначно не можна. У збірці ще часто знаходимо порушення метра, ритми, образної системи, недбалість мови. Та все ж таки, за оцінкою тогочасних критиків, антологія дала «багато перлин справжньої поезії», особливо переклади П. Тичини, М. Рильського, П. Филиповича, більшість перекладів О. Бургардта «із пісень «позиченої кобзи» роблять шедеври українського художнього слова».⁸

Не випадковий вибір В. Брюсова. Як поет високого таланту, культури, ерудиції В. Брюсов, безперечно, займав чільне місце в російській поезії. Він, відновивши в Росії «забуте з часів Пушкіна благородне мистецтво просто і правильно писати вірші»,⁹ збагативши пушкінські традиції, започаткував свою школу поезії, з якої вийшли М. Гумільов, А. Ахматова, Й. Мандельштам та ін. Багатство технічних прийомів, досконале вміння володіти словом-звук, словом-образом, різноманітна тематика цього поета вражали і зачаровували українських митців. «Українська поезія доби творчості Брюсова відчувала на собі чималий вплив російської поезії: український символізм початку ХХ століття, безумовно, зростав на певних враженнях від символізму російського, і серед цих вражень одно з перших місць належить поезії проводиря російського символізму Брюсова», — писав у вступній статті до збірника Б. Якубський.¹⁰ На думку укладача та перекладачів, що працювали над збіркою В. Брюсова, поетичний доробок цього поета мав стати для творчої української молоді доброю школою поетичної техніки, у нього вони знайдуть «своро й пильно зважене слово, економічніше розпорядження образами, додержаний і в деталях тон та стиль, виразність та прозорість думки, звукову точність, виявлення музики віршу в її найбільш різноманітних формах, взагалі знайде розкішну різнобарвність форм, — і ніколи не знайде тупої обмеженості, що забороняє шукати нових стежок».¹¹

Гуманістична спрямованість, висока естетичність і досконала поетична техніка брусівської поезії серед тогочасного письменства найбільш імпонували «неокласикам», були споріднені з їхніми власними переконаннями та підходами до поетичного мистецтва. Тому не дивно,

що задум перекласти вишукані, прекрасні, але складні в технічному плані вірші В. Брюсова, зародився і був реалізований саме М. Зеровим, М. Рильським, П. Филиповичем. Та іншої поетичної сили, яка б взяла на себе таку відповідальність, напевно, тоді в нас і не було. За якістю творчої роботи це було одне з найкращих надбань перекладної літератури тієї доби.

Великою літературною подією 20-х стала поява «Вибраних творів» О. Пушкіна, що з'явилися до ювілею найвизначнішого російського поета в 1927 році, за редакцією П. Филиповича. Українські переклади з О. Пушкіна вже мали свою майже столітню історію. У 30-х роках XIX століття були зроблені перші, в межах існуючої традиції котляревщини, спроби поетів Л. Боровиковського, Є. Гребінки передати українською мовою деякі твори О. Пушкіна («Два ворони», «Зимовий вечір» та «Полтава»). Свого часу до творчості російського класика зверталися такі перекладачі, як П. Куліш, С. Руданський, М. Старицький, І. Франко, П. Грабовський, Олена Пчілка, М. Вороний та ін. Але ні кількісно, ні якісно переклади попередників не задовольняли вимог нового часу. «Справді, Пушкіна ми досі перекладали і мало-й погано», — відзначав у рецензії на нову збірку В. Державін, наголошуючи при цьому на потребі нових, досконаліших за попередні перекладів. «Дуже бажано, — продовжував він, — щоб український читач міг обізнатися своєю рідною мовою з художньою спадщиною найбільшого класика російської поезії і прози і до того в таких перекладах, що хоча б почасти віддавали літературну досконалість пушкінського стилю...».¹² Такою метою і керувалися перекладачі творів О. С. Пушкіна. Хоча за обсягом «Вибрані твори» (1927) були невеликими, та з художнього боку являли значний поступ розвитку українського поетичного слова і перекладацького мистецтва.

До збірки увійшли твори різних років, різних жанрів, однак у стилістичному плані вона становить певну цілісність. Оскільки основна робота виконувалася «неокласиками» (як організаторами, так і перекладачами), то вибір творів не був довільним. Перш за все, в даній книзі представлено Пушкіна-класика. Із лірики, репрезентованої 22 поезіями в перекладі М. Рильського, П. Филиповича, М. Зерова, М. Старицького, М. Чернявського, Б. Грінченка, П. Грабовського, переважає емоційно: абстрактна, «високого стилю»; тут не знайдемо гострих політичних епіграм чи соціально-викривальних творів. З поем до збірки увійшли викінчено класичні «Цигани» в перекладі М. Драй-Хмари, «Бенкет у чум» в перекладі М. Рильського та «Скупий рицар», «Кам'яний гість», «Моцарт і Сальєрі», перекладені раніше М. Вороним. Прозу представляли твори, що найбільше пройняті абстрактним психологізмом і найменш побутові: «Постріл» в перекладі С. Титаренка, «Станційний доглядач», «Метелиця», «Пікова дама», перекладені А. Харченком. Критиками і рецензентами такий добір розцінювався неоднозначно, але художня вартість більшості перекладів заперечень не викликала. Високо оцінювались технічна майстерність і широка обізнаність у галузі історії українських перекладів пушкінських творів П. Филиповича: ним написана велика й ґрунтовна вступна стаття «Пушкін в українській літературі». Через довготривалі вульгарно-соціологічні підходи до літератури, таврування «неокласиків» та заборону їхнього творчого спадку «Вибрані твори» О. С. Пушкіна 1927 року ще й до сьогодні належним чином не проаналізовані. У багатотомному українському пушкінознавстві імена П. Филиповича, М. Зерова, М. Драй-Хмари, які доклали немало зусиль для підкорення українському слову творів О. Пушкіна, довгий час або взагалі умовчувались, або розцінювались як ідейно неспівзвучні з О. Пушкіним.¹³

Отже, російсько-українська перекладацька практика 20-х років була різноманітною і багатюю. Піднесення національних пріоритетів,

що відбувалося в перше повоєнне десятиліття, в жодному разі не передбачало зведення китайської стіни між українською та російською культурами. Засвоєння кращих творів російської літератури в українських перекладах аж ніяк не суперечило розквіту україністики, не принижувало національну гідність, не применшувало самобутність, навпаки, — свідчило про значний культурний поступ і сприяло вирішенню внутрішніх мовних, літературних проблем. Політична боротьба за національну незалежність не засліпила наших письменників, не поставила над усе національну амбітність і образи, нанесені довготривалим нищівним ставленням Росії до України. Навіть ті митці, хто палко відстоював і пропагував європейські орієнтири для розвитку вітчизняної літератури, культури, досить часто у своїй перекладацькій творчості, не з примусу — з власної волі, зверталися до російської класики, вбачаючи в ній, перш за все, загальнолюдські естетичні цінності, здобуття яких в однаковій мірі, як і здобуття художніх надбань інших народів, сприяло розширенню інтелектуальних видноколів українського народу, привнесенню в українську літературу нових тем, образів, жанрів, збагаченню рідного слова.

Інша справа — ставлення російських письменницьких кіл до української літератури, не завжди тактовне, упереджене, зверхнє. У поглядах ближньої держави на духовні надбання українського народу революційні перетворення, на жаль, майже нічого не змінили. Московські гасла про рівноправність національних мов і літератур виявилися лише пустодзвонними фразами і на ділі ніяк не підкріплювалися. Слова В. Белінського, що характеризували ставлення найближчих сусідів і «старших братів»: «...Мы, москали, немного горды, а еще более того ленивы, чтобы принуждать себя к пониманию красот малороссийского наречия»¹⁴ і через півстоліття правдиво та влучно відображали стан справ. Як і раніше, великодержавна точка зору заважала російським читачам серйозно зважати на українську мову і літературу. Серед досить багатой російської перекладної літератури з найрізноманітніших мов світу переклади з української посідали надзвичайно скромне місце. Літературна Україна по-старому залишається невідкритою Америкою. Якщо українські поети наших днів добре знають і Андрія Белого, і Блока, і Єсеніна, і Маяковського — то важко знайти російського письменника, який хоча б поверхово знав, наприклад, Олеся або Тичину, не говорячи вже про інші відомі імена», — писав професор О. І. Білецький.¹⁵ Проникнення в упереджене середовище значно важче, ніж у середовище нейтральне. Українській літературі доводилося виборювати місце на російській читацькій полиці, пробиваючись через ряд перепон.

Єдиним, мабуть, більш-менш знаним в Росії українським поетом був Т. Г. Шевченко. Його твори перекладалися ще до революції, але чи то брак поетичного хисту самих перекладачів (М. В. Гербеля, М. А. Чмирьова, С. П. Дремцова та ін.), чи відсутність перекладних українсько-російських традицій, чи ще з яких причин, ці переклади ні змістом, ні формою аж ніяк не дорівнювалися до оригінальної поезії Кобзаря і не витримували навіть сучасної їм критики. «Це не поезія, — писав П. Грабовський про більшість перекладних творів із гербелівського збірника, — це навіть не московська літературна мова, а якась недотепне верзання, якісь незрозумілі звуки, часто без всякого смислу та значення».¹⁶ Заради справедливості, треба відзначити й те, що українська громадськість XIX століття власне не дуже турбувалася про розповсюдження рідної літератури російською мовою і навіть навпаки демонстративно відверталася від усього московського, не бажаючи визнати, що на той час, при заціторених видноколах, це, можливо, було єдине вікно в Європу.

Після революції поширенням кращих досягнень українського ху-

дожнього слова в Росії наші культурники уже не ігнорували, вони вірили в дійовість проголошеної рівноправності всіх народів, в те, що «переклади українських ліриків можуть зіграти роль поштовок до вивчення однієї з найближчих і найпрекрасніших мов слов'янської сім'ї і до читання цих поетів в оригіналі. Пора, справді, двом братам і вірним товаришам не тільки йти нога в ногу, але і досконало знати і розуміти один одного».¹⁷ Тож дещо перекладали своїми силами, залучали російських поетів та письменників. Тим паче українська література, особливо лірика, першої третини ХХ ст. була все-таки настільки помітним явищем, що близькі сусіди не могли її не помічати. Тож в «взагалі байдужих до української літератури» журналах з'являлися побіжні статті про наших яскравих художників слова, вийшла перша, зроблена спільними зусиллями українських і російських поетів, «Антологія української поезії в руських перекладах» за редакцією О. Гатова і С. Пилипенка (ДВУ, 1924). Хіба що тираж дивує: 5 тисяч примірників для таких-то просторів.

Запевняти, що ця антологія стала великим художнім досягненням перекладацької майстерності, було б значним перебільшенням. Її швидше можна назвати першою, широкого плану, просвітительською, популяризаційною збіркою, яка давала лише загальне уявлення про українську літературу. До збірки увійшли окремі твори, інколи й не найкращі, найвідоміших українських поетів, таких як І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Франко, С. Руданський, Леся Українка, В. Самійленко та ін.; з нових були представлені П. Тичина, М. Рильський, В. Блакитний, В. Чумак, В. Сосюра та ін. Щодо художнього рівня виконання перекладів, то більшість із них, навіть у свій час, не відповідала елементарним вимогам теорії перекладу. Все ж таки давалася ознака відсутності українсько-російської перекладацької школи, та й укладачі ставили досить скромну мету: «...пробудити в читача бажання познайомитися з українськими поетами безпосередньо».¹⁸ тобто привернути лише увагу, а не підняти переклад на рівень першотвору. Великі надії поклала: українська літературна еліта на видання поезій П. Тичини — найбільшого й найяскравішого поета тієї доби. «Избранные стихи П. Тычины» — це вихід у світ української поезії», — відзначав журнал «Зоря».¹⁹ Участь відомих перекладачів (О. Бургардта, О. Дейча, О. Гатова, Ф. Сологуба та ін.), професора О. Білецького і, нарешті, самого автора — Павла Григоровича — мали б забезпечити високу якість художнього Перекладу і якомога повніше відбиття найтонших нюансів поезії П. Тичини. Але навіть таке співробітництво не дало сподіваного результату. «Коли читаєш чулу, майстерно написану статтю проф. О. Білецького, що стисло, ясно й навіть поетично тлумачачи, вводить читача в розуміння творчості Тичини, то відчуваєш в собі звчання Тичинових поезій, ловиш їх дух, сприймаєш всі елементи цього запашного таланту, але прочитавши далші сторінки — переклади самих віршів, одержувєш шонайменше — розчарування, враження, що нищить поетичний настрій, одержаний від статті».²⁰ У перекладах не знаходимо своєрідних тичинівських ритмів, рим, асонансів, зникли й прекрасні, завжди вдалі неологізми. Такі втрати пояснювалися надзвичайною складністю передачі в перекладі поетичної техніки П. Тичини. Редактор збірки О. Татов зізнавався в передмові: «Переводить Тычину! Переводить поэта, соединяющего широкую украинскую песенность с изысканной, очень индивидуальной, версификационной техникой, не менее сложной, чем у Райнер Мария Рильке и Поля Валери! Переводить Тычину невероятно трудно, ибо по существу своему это поэт непереводаемый».²¹ Однак ця збірка, незважаючи на значні художні втрати, розцінювалася як помітний крок вперед, перш за все, у розвитку нової української Літератури, яка могла представити світові великий, гідний цього талант, як наступний крок у зближенні двох літератур, у здобутті перекладацького досвіду.

Відомі й інші спроби перекладання українських письменників російською мовою, наприклад, М. Коцюбинського, В. Винниченка, М. Хвильового, П. Панча, О. Копиленка, А. Любченка. Виконані на аматорському рівні, недбало, вони не те щоб приносили користь, а навпаки — спотворювали уявлення про українську літературу, відвертали від неї. Ні П. Тичина, ні В. Винниченко, ні М. Хвильовий так і не стали визнаними російським читачем. Сподівання українських письменників, вдало висловлені О. Білецьким у передмові до «Антологий украинской литературы в русских переводах» (ГИУ, 1924), на те, що кращі українські письменники можуть стати в Росії не менш знайомими, ніж російські в Україні, були марними.

Джерела та література:

- 1 Готкевич М. Українське красне письменство останнього десятиріччя в цифрах. // Плужанин. — 1927. № 11 — 12. — С. 60.
- 2 Кундзіч О. Л. Творчі проблеми перекладу. — К., 1973. — С. 192.
- 3 Хвильовий М. Твори.: У 2-х т., К., 1990. — Т. 2. — С. 598.
- 4 Див. Співдружність літератур. Бібліографічний покажчик. 1917—1966. — Х., 1969.
- 5 Лист Горького до О. Слісаренка від 26 травня 1926 р. // Вітчизна. — 1990. Ч. 2. — С. 171.
- 6 Антологія російської поезії в українських перекладах. — ДВУ, 1925. — С. 6.
- 7 Там само.
- 8 Могиланський М. Рецензія на «Антологію російської поезії...» // Життя й революція. — 1925. № 8. — С. 83 — 84.
- 9 Гумилев Н. Письма о русской поэзии. — М., 1990. — С. 110.
- 10 Якубський Б. Валерій Брюсов // Брюсов В. Збірник. — ДВУ, 1925. — С. 57.
- 11 Там само. — С. 94.
- 12 Державін В. Рецензія на «О. Пушкін. Вибрані твори». Книгоспілка, 1927 // Критика, 1928. № 2. — С. 164.
- 13 Неборячок Ф. М. Пушкін в українських перекладах. Дисертація на здобуття звання канд. філологічних наук. — К., 1951. — С. 238.
- 14 Циг. за Печерна Г. Мова — генетичний код. (Замітки з історії української мови). // УМ / ЛШ, 1993. № 2. — С. 30.
- 15 Белецький А. Новая украинская лирика. // Антология украинской поэзии в русских переводах. — ГИУ, 1924. — С. 10.
- 16 Грабовський П. Московські переклади творів Шевченкових // Зоря, 1896, № 5. — С. 93 — 94.
- 17 Белецький А. Новая украинская лирика. // Антология украинской поэзии в русских переводах. — ГИУ, 1924. — С. 63.
- 18 Антология украинской поэзии в русских переводах. ГИУ, 1924. — С. 6.
- 19 Чапля В. Рецензія на «Павло Тычина. Избранные стихотворения». — ГИУ, 1927, // Зоря, 1927. № 8. — С. 30.
- 20 Савченко Ю. Почин // Плужанин, 1927. № 9 — Ю. — С. 63.
- 21 Гатов А. Павло Тычина // Павло Тычина. Избранные стихотворения. — ГИУ, 1927. — С. 7.

